

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

До 45-річчя заснування
кафедри української мови РДГУ

*Актуальні
проблеми
сучасної
філології*

МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць
Випуск XVI

*Наукові записки
Рівненського державного
гуманітарного університету*

Рівне–2008

ББК 81 Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Збірник наукових праць Рівненського
А 43 державного гуманітарного університету.
4 Вип. 16. – Рівне: РДГУ, 2008. – 174 с.
УДК
811.161.2

Ювілейний збірник, присвячений 45-річчю заснування кафедри української мови РДГУ, містить статті з актуальних проблем мовознавства, граматики, словотвору, лексикології, термінознавства, лінгвістики тексту, мовної освіти.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів-філологів.

Редакційна колегія:

Головний редактор **Шульжук Каленик Федорович**,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
Рівненського державного гуманітарного університету,
Дійсний член Академії наук вищої школи України

Члени редакційної колегії:

1. **Вихованець І.Р.**, член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту української мови НАН України (м. Київ).
2. **Гуйванок Н.В.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української сучасної мови Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.
3. **Загнітко А.П.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Донецького національного університету.
4. **Іваницька Н.Л.**, доктор філологічних наук, професор кафедри методики лінгвістичних дисциплін Інституту філології і журналістики Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.
5. **Кірілкова Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
6. **Кузьмич О.О.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
7. **Мандрик Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри методики викладання та культури української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.
8. **Степанова О.І.** кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
9. **Тищенко О.В.**, доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.
10. **Шкарбан Т.М.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
11. **Шульжук Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри методики викладання та культури української мови Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядник: Степанова О.І.

Друкується за рішенням вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 10 від 29 травня 2008 р.)

За точність і грамотність публікацій відповідають автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12. Рівненський державний гуманітарний університет.
(вул. Остафова, 31; кафедра української мови)

ISBN 966-72-81-04-9

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008.

Clearinghouse on Information and Technology Syracuse Competence, Competencies and Certification.
 NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest.

SUMMARY

The article deals with the problem of determination of the concept „competence”. The author analyses pedagogical and linguistic works of European? Slavic and Ukrainian scientists and concludes that this concept isn't determined yet.

УДК 372.811.161.2

Оксана КРИЖАНСЬКА

ШЛЯХИ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті порушені проблема виховання та формування україномовної особистості.

Ключові слова: мовна особистість, шляхи виховання та формування мовної особистості, завдання школи, код нації, мовленнєвий розвиток, мовленнєва ситуація, дидактичний матеріал, граматичні уміння, мовленнєві уміння, мовленнєві форми, мовна компетенція, комунікативна компетенція, комплексний підхід, пізнавальні завдання, діалогічне мовлення, комплексні вправи, пізнавальні мовні завдання, комунікативна спрямованість навчання.

„...Вмирає мова, значить вмирає народ”

В.О. Сухомлинський

Єдиним живильним джерелом розвитку національної духовності є рідна мова, мова – це код нації. У мові нація закодує свою духовність, історію, багатовіковий досвід, світогляд, здобутки культури, свою неповторність. Як справедливо зазначає академік Іван Дзюба: „У мові концентрується сама сутність людського буття людини, історичного буття народу”. Мова – основа самоідентифікації людини і народу.

Мова може розвиватися повноцінно лише тоді, коли є відповідне мовне середовище. А це середовище повинні створювати ми самі: в першу чергу держава Україна, усі державні установи, Президент – гарант нашої державності, Верховна Рада України, яка повинна не тільки приймати закони, але й виконувати їх.

У 10-й статті „Конституції України” записано, що державною мовою в Україні є українська мова. Але кожен свідомий українець відчуває, що українська мова в Україні не є „повноприсутньою” в суспільному житті. „Вона витіснена на периферію засобів масової інформації, наукового життя, зрештою і міського побуту... „Працездатність” української мови паралізується, а таким чином гальмується і її внутрішній розвиток, звужується простір спілкування нації, – засвідчує І. Дзюба.

Хто ж винен в тому, що в такому стані перебуває наша державна мова? Що робити?

Ми повинні добре знати, що корінь цього зла закладався протягом століть нашої бездержавності, коли різні колонізатори цинічно забороняли українську мову, русифікували, полонізували, румунізували, мадяризували українців. „Вдавалися до найрізноманітніших способів, щоб отруїти українську ментальність, знищити Україну як державу, а українців як етнос. З цією метою фальсифікували етнопсихологію, розтопували етнопсихологію, руйнували систему міжпоколінної передачі етнокультурної інформації”, – пише доктор філологічних наук В.В. Лизанчук у статті „Про долю української мови: минуле і сучасний контекст”.

Завдання школи (початкової, середньої і вищої): виховати мовну особистість. Мовна особистість – це той носій мови, який не лише володіє сумою лінгвістичних знань, умінь і навичок, але й активно користується багатством української мови в повсякденному житті під час спілкування, відчуває потребу берегти свою рідну мову, творчо використовує її, постійно поповнює виражальними засобами, відчуває себе патріотом України.

Виховання мовної особистості починається з першого подиху дитини, коли мама співає дитині колискову, розмовляє з дитиною, називаючи різні речі, дії, передаючи різні емоції, навчаючи вимовляти звуки

рідної мови. Батьки є першими вихователями і вчителями дитини. Мудре, ніжне, добре слово батька і матері виховує справжню людину, прищеплює любов до рідного краю, рідної пісні, мови, культури.

Період найінтенсивнішого оволодіння рідною мовою – два-три останні дошкільні роки. У цей час діти, як правило, виховуються у дитячих дошкільних закладах. Роль вихователя, його власне мовлення, уміло побудована робота сприяють вихованню і формуванню мовної особистості. Продумані заняття, цікаві ігри, організація різних свят, активна участь дітей у їх проведенні, уміло використаний ляльковий театр у своїй групі, змістовні прогулянки на свіжому повітрі з наступним обговоренням. Але усе це вимагає напруженої роботи розуму і серця кожного вихователя, розуміння того, що він закладає фундамент „будови”, ім'я якій людина, громадянин України, особистість, яка уже формує свій характер, мовлення, культуру поведінки.

Основна роль у вихованні мовної особистості належить школі. Загальноосвітня школа повинна бути особистісно-орієнтованою, розвивальною, цього вимагає час, наше суспільство, держава.

У контексті цих потреб значущою є основна мета початкової мовної освіти, бо мова – це основа усіх наук. За допомогою рідної мови школа виховує національно свідому, духовно багату, творчу особистість, яка вміє грамотно висловлювати свої думки, володіє словниковим багатством рідної мови, правильно вимовляє звуки рідної мови, доцільно використовує мовні засоби у своїй мовленнєвій діяльності.

У мовленнєвій діяльності реалізуються такі функції: мислительна (мова є інструментом і засобом мислення, формою існування думки); пізнавальна (засобами мови людина пізнає світ, навколишню дійсність); комунікативна (мова є засобом спілкування); національно-культурологічна (за допомогою мови людина усвідомлює себе представником народу).

Виховати мовну особистість – це завдання кожного вчителя, не тільки того, який навчає рідної мови. Усі вчителі зобов'язані створювати мовне середовище, щоб їх вихованці оволоділи мовою як засобом спілкування. Кожен учень повинен знати, що мова – основа духовного життя, вона є засобом

прилучення до духовної скарбниці рідного народу, самоствердження в житті. Володіння рідною мовою допомагає оволодіти знаннями з інших предметів, розвиває мислення, творчі здібності, формує комунікативну компетенцію, тобто вміння доречно і грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формі. Особливе місце у формуванні мовної особистості належить учителю початкової школи, який зобов'язаний не тільки дати мовну освіту, але й систематично працювати над мовленнєвим розвитком школярів.

Пізнання мови учнем за допомогою вчителя відбувається на різних рівнях: фонетичному, лексичному, словотвірному, граматичному. Вчитель допомагає учневі оволодіти різнобічними знаннями з мови, розвиває їх мислення, мовлення, виховує духовно багату особистість – мовну особистість.

Учитель початкової школи повинен ставити перед собою кінцеву мету: навчити дітей вільно користуватися мовою у своїй діяльності, тобто розвивати мовленнєві здібності. Він навчає дітей дотримуватись мовленнєвих норм; учить правильно вимовляти звуки; збагачує словниковий запас; працює над грамотними формами; збагачує виражальні мовні засоби; працює над правописом слів та їх наголошенням, виправляє помилки, виробляє чуття мови.

Крім того, класовод повинен уміло працювати з батьками своїх учнів, щоб батьки стали помічниками у втіленні задумів учителя, у патріотичному вихованні дітей. Адже багато батьків повністю переключили свої обов'язки на школу, на вчителів, а то і просто знаходяться далеко від своїх дітей на заробітках. І це вже стало проблемою не тільки школи, бо дітей виховують не батьки, а вулиця в тому гіршому розумінні. Отже, це проблема уже не тільки школи, але і держави, потрібні якісь законодавчі заходи, які б змінили такий стан речей, бо коли немає сильної сім'ї, то й немає сильної держави.

Через мову учень пізнає, сприймає навколишній світ і формує свій власний.

Мова – це могутній чинник у формуванні свідомої особистості.

Отже, роль учителя-словесника, учителя

початкових класів неоціненна, бо він, уміло використовуючи дидактичний матеріал, найкращі художні тексти, усну народну творчість, матеріали з народознавства, виховує патріота, громадянина і формує україномовну особистість.

Головна мета навчання рідної мови в школах України полягає у формуванні і збагаченні належного рівня мовленнєвої компетенції учнів.

Особливо важливою для реалізації поставленої мети є початкова школа, оскільки саме там закладаються основи формування мовної особистості.

Перед початковою школою ставляться такі завдання: 1) становлення та розвиток мотивації навчання рідної мови; 2) гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, читання, говоріння, письмо), мовленнєвого і діалогічного мовлення, збагачення словникового запасу, засвоєння найважливіших норм культури спілкування; 3) ознайомлення з найважливішими функціональними елементами мовної системи; 4) загальний розвиток особистості – інтелектуальний, емоційний, естетичний, моральний, виховання патріотизму.

Будівництво незалежної держави і надання українській мові статусу державної потребують нових підходів до навчання рідної мови.

Зруйнування національної школи, системи виховання, виробленої нашим народом упродовж століть, асиміляція української культури внаслідок русифікаторської політики призвели до втрати рідної мови цілими поколіннями українців. Тому виховання і формування україномовної особистості на часі.

В українській національній школі рідна мова виступає як перший найголовніший навчальний предмет. К. Ушинський назвав її могутнім і великим педагогом, який „не тільки навчає багато чого, а й навчає напрочуд легко, за якимсь недосяжно полегшеним методом”.

Необхідно пам'ятати, що учневі не тільки треба передавати знання, але й розвивати в ньому бажання, потребу і здатність самостійно засвоювати нові знання, бути активним. З досвіду роботи знаємо, що найміцніші ті знання, які учні здобувають за допомогою продуктивної діяльності, за допомогою частково-пошукових методів.

Забезпечують пізнавальну, розвивальну й виховну функції навчання пізнавальні завдання з мови. Розвиток у молодших школярів допитливості, спостережливості, бажання вчитися – це ті завдання, які покликані вирішувати вчителі початкової школи. Уроки з мови повинні бути інформативними, завдання і вправи цікавими, творчими.

На уроках рідної мови можна широко використовувати цікавинки різних видів: повідомлення „Чи знаєте ви, що...”, етимологічні довідки „Звідки, ти слово?”, „Невідоме про відоме” і под. Такі завдання розвивають допитливість, викликають інтерес до рідної мови.

Мовну компетенцію складають знання з мови, мовленнєві уміння і навички, сформовані на основі цих знань: орфоепічні (на основі знань з фонетики), лексичні (засвоєння словника), граматичні (на основі знань з граматики української мови), стилістичні тощо.

Комунікативну компетенцію складають уміння і навички різних видів мовленнєвої діяльності: уміння слухати, розуміти, говорити, читати, писати та спілкуватися українською в типових ситуаціях. Учні повинні знати про реалії матеріальної та духовної культури свого народу. При цьому базою є знання з мови, а результатом – мовленнєві уміння і навички, духовний та інтелектуальний розвиток учнів.

Учитель повинен пам'ятати про принципи комплексного підходу до формування мовленнєвих умінь. Треба розпочинати із знань. Маючи знання з певної теми, учні відпрацьовують частково-мовленнєві уміння, які переростають у мовленнєві і формуються на основі відповідних вправ на рівні побудови окремих висловлювань. Для побудови висловлювань необхідні граматичні уміння, які відпрацьовуються у процесі уроку.

Перед учителем стоїть ряд завдань, які необхідно вирішувати на кожному уроці.

Формування умінь спілкуватися, вести діалоги має відбуватися на кожному уроці. Так само комплексно слід підходити і до формування умінь писемного мовлення.

Кожен учитель на уроках української мови повинен не забувати про принцип комунікативної спрямованості навчання. В його основі лежить завдання

формування умінь спілкуватися в усній та письмовій формі, використовуючи вправи комунікативного характеру. Це може бути діалог у вигляді рольової гри за змістом казки чи оповідання, сприйнятих на слух, тобто учні репродукують сприйняте на слух.

Учитель може зосереджувати увагу на діалогах типу „учень – учень”. З цією метою діти повинні навчитись задавати питання і відповідати на поставлені питання однокласником. Для цього використовуються умовно-мовленнєві, або підготовчі вправи.

Формуючи діалогічне мовлення ми повинні враховувати три сторони цього явища: мотиваційну, цільову, виконавську, а завершувати досягненням наміченої мети.

Діалоги мають будуватися на основі мовленнєвої ситуації, створеної вчителем у зв'язку з виучуваною темою. Учитель і учні стежать, щоб використовувалися слова ввічливості, чемний тон, слова-звертання. Такі діалоги є ефективними, бо навчають спілкуватися залежно від обставин реальної дійсності.

У початкових класах можна використовувати вправи з діалогічного мовлення на основі ситуативних малюнків: „У бібліотеці”, „У класі”, „В аптеці” і т.д. Обов'язково необхідно спочатку розглянути малюнок, поставити дітям питання, що намальовано, тільки тоді можна ставити мовленнєве завдання.

У період формування усного мовлення і протягом усього навчання в школі особлива увага приділяється формуванню умінь зв'язно висловлювати думку.

Спочатку доцільним буде дослівне переказування сприйнятого на слух тексту (текст прослуховується декілька разів). Необхідно далі проводити вправи на розповідь за аналогією. Учитель може запропонувати такі теми: „Моя улюблена лялька”, „Мій Мурчик”, „Моя сім'я”, „Квартира”, „Наш двір”. Усі усні розповіді контролюються вчителем, він допомагає учням, спрямовує розповіді, хвалить, заохочує дітей.

Коли діти навчаються читати, можна використовувати друковані тексти як опорні для розвитку зв'язного мовлення – дослівне переказування прочитаних текстів, розповіді за аналогією прочитаного, складання текстів за малюнками, опорними словами і словосполученнями. Добір заголовків, логічне впорядкування частин тексту.

Будуючи урок, учитель має уявляти весь комплекс завдань, які пов'язані з формуванням умінь усного мовлення.

Робота над розвитком умінь зв'язного мовлення починається з першого класу і продовжується протягом усього періоду навчання рідної мови, щоб мовленнєві уміння були правильними, міцними і сталими.

У роботі вчителя молодших класів повинна бути єдність мовленнєвого розвитку молодших школярів та мовної освіти.

Така інтеграція мовного і мовленнєвого у початковій мовній освіті здійснюється на основі функціонального підходу, в системі комплексних вправ. Комплексні вправи будуються на основі системи текстів з огляду на їх культурологічні, розвивальні та виховні функції. Постанова завдань у цих вправах спонукає дітей до словесної творчості, націлює на розв'язання лексичних, граматичних, правописних завдань.

Такі вправи спрямовані на засвоєння мовних знань і одночасно на оволодіння вміннями використовувати мовні засоби для вираження думки. Важливим у змісті комплексних вправ є те, що ґрунтуються вони на дидактичних і розвивальних функціях опорних умінь як базового компонента програмового матеріалу та зорієнтовані на механізми мовлення.

Духовне життя дитини, різні види її діяльності, словесна творчість стають засобами пізнання законів рідної мови. Основними засобами організації мовленнєвої діяльності дітей на уроці є тексти трьох джерел:

1) народна мудрість, виплекана віками (казки, міфи, легенди, пісні, думи, загадки, прислів'я, приказки);

2) натхненне, пристрасне слово майстрів української літератури (Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, Б. Грінченка, О. Пчілки, М. Коцюбинського, О. Олесь, М. Вороного, Л. Костенко, О. Гончара, Г. Тютюнника, В. Симоненка, В. Сухомлинського та ін);

3) майстерні зразки науково-пізнавальної літератури.

Усі ці джерела є взірцями прекрасної української мови, яка впливає і на розум і на серце дитини. Цей емоційно-естетичний струмінь викликає добрі почуття,

без яких не може повністю розвиватися думка дитини. Учні споглядають, сприймають, уявляють, йдуть від наочних образів до абстрактних узагальнень.

Комплексні вправи поєднуються з різними видами діяльності (грою, драматизацією, спостереженням за навколишнім світом, художньою та дослідницькою діяльністю). Отже, слово має виростати з думки, а думка – із спостережень за життям людей, природою, за собою, за іншими людьми.

Управління складними процесами сприймання, уваги, мислення, уяви у процесі спостережень та дослідницької праці вчитель здійснює через систему пізнавальних проблемних завдань. З року в рік збільшується питома вага самостійних спостережень та дослідницької діяльності.

Система комплексних вправ за способами інтеграції видів емоційно-образної діяльності є визначальним засобом активізації механізмів мовлення в процесі опанування мовних знань.

Опора на взаємозв'язки мовних знань допомагає осмислити їхню єдність та закономірність функціонування в процесі спілкування. Без зв'язків між мовними поняттями (фонетичними, лексичними, граматичними, словотворчими) знання будуть формальними, не зможуть активізувати механізми мовлення.

Розв'язання сукупності дидактичних цілей кожного уроку дає можливість учителеві тримати в полі зору всю динаміку пізнавального процесу. Важливо, щоб на кожному уроці зверталася увага на формування комунікативних, правописних умінь, на узагальненні, систематизації.

Системою комплексних вправ за ступенем творчої самостійності та способами інтеграції видів діяльності програмується розгорнута картина пізнання мовних явищ у контексті мовленнєвої діяльності, яка є для кожного учня основою для самонавчання, саморозвитку.

Види навчальної діяльності, які здійснюватимуться в руслі комунікативного, лінгвістичного, культурологічного і діяльнісного аспектів, забезпечуватимуть соціалізацію школярів. Учень на уроці буде виступати в ролі активного співрозмовника, учасника мовного спілкування.

Завдяки чому буде створюватись україномовне середовище та виховуватись мовна особистість.

Отже, формування комунікативної компетенції молодших школярів є одним із найважливіших завдань школи, метою початкового виховання мовної особистості.

Першоосновою виховання мовної особистості є мова матері (материнська мова).

Держава, дитячі дошкільні заклади та школа зобов'язані створити необхідні умови для виховання і формування україномовної особистості, громадянина України, створити україномовне середовище для спілкування.

У дітей різного віку, починаючи з народження, необхідно виховувати національну гордість, любов до рідного слова, пісні, України.

Завдяки рідній мові дитина пізнає навколишній світ, знайомиться з усіма сферами діяльності свого народу, пізнає його праобраз, відбитий у психіці, звичаях, обрядах, традиціях. А те, що відбувається у психіці народу, відбивається в його мові. Склад мови – це, як відомо, енциклопедія життя нації.

Основа формування мовної особистості – розвиток індивідуальних якостей мовотворчості, забезпечення вільного самовираження особистості, виховання патріота України.

Мовна особистість, вивчаючи рідну мову, повинна засвоїти її літературні норми, навчитися вільно виражати свої думки усно й письмово.

Ставлення до рідної мови – це яскраве свідчення національної свідомості і рівня культури, цивілізованості людини, її патріотизму. В державних установах, особливо в навчальних і виховних закладах, повинен панувати культ рідної мови як вияв патріотизму і віри в своє майбутнє, в свою державу.

Мовну особистість покликано формувати і виховувати всі навчальні заклади, що у своїй діяльності безпосередньо реалізують концепцію національної школи.

Україномовна особистість формуватиметься тільки тоді, коли державна мова буде панівною у всіх сферах життя, як цього вимагає 10 стаття „Конституції України”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. Витоки виховання мовної особистості вчителя у спадщині В.О. Сухомлинського // Початкова школа. – 2003. – №9. – С. 12–14.
2. Варзацька Л. Навчання української мови розв'язанням мовленнєвих завдань у початкових класах // Українська мова і література в школі. – 2003. – №4. – С. 46–50.
3. Лещенко Г. Комунікативна компетенція молодших школярів та шляхи її реалізації у

початковому курсі української мови // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2002. – №8. – С. 42–56.

4. Сухомлинський В. Вибрані твори. Т. 15. – К.: Радянська школа, 1977.

5. Хорошковська О.Н. Формування комунікативних умінь молодших школярів // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2002. – №18. – С. 19–27.

РЕЗЮМЕ

В статті ставиться проблема виховання і формування україноязычної личности і проаналізовані деякі шляхи її реалізації.

УДК 37:811.161.2'35(07)(043.5)

Олександр АНТОНЧУК

АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ОРФОГРАФІЇ

У статті розглядаються особливості методики навчання орфографії у дисертаційних дослідженнях українських лінгводидактів. Автор аналізує системи орфографічних вправ, розроблені дисертантами.

Ключові слова: методика навчання орфографії, система орфографічних вправ, правописна грамотність.

Робота над орфографією здійснюється впродовж усього курсу вивчення української мови в загальноосвітній школі. Процес формування в учнів орфографічних навичок постійно перебуває у центрі методичних досліджень. Актуальності цьому питанню надає соціальна значущість правописної грамотності, яка є складовою культурного надбання суспільства.

Теорії і практики навчання орфографії приділили увагу О.М. Біляєв, М.В. Бардаш, М.С. Вашуленко, Л.М. Симоненкова, І.М. Хом'як, Л.Г. Райська, О.В. Караман, С.Т. Яворська, М.М. Николин та ін.

Ми задалися метою проаналізувати дисертаційні дослідження з методики вивчення орфографії в школі.

Роботі над орфографічними помилками як невід'ємному елементу засвоєння правопису присвячено першу дисертацію з методики навчання української орфографії. Розроблена О.М. Біляєвим система роботи над помилками включає в себе: а) попередження помилок; б) виправлення зроблених помилок; в) облік і класифікацію невправних написань; г) проведення вправ на переборення помилок [2: 288]. Вчений рекомендує практикувати вправи змішаного типу, вводячи в них поряд з орфограмами, що

вивчаються, слова на раніше вивчені правила. Змішані вправи потребують розподілу і переключення уваги, вміння знаходити в тексті лексеми на різні правила і обдумувати їх правопис. О.М. Біляєв поділяє помилки за походженням на дві групи: 1) помилки, зумовлені незнанням правил, і 2) недоладності, причиною яких є невміння користуватись правилом. До останніх належать помилки, викликані слабкою орієнтацією учня в складі слова, в граматичних формах і категоріях; попереджають їх шляхом систематичних вправ у практичному застосуванні правила [2: 288]. Звідси вимога „широкого впровадження на уроках мови різноманітних вправ, серед яких, крім списування, пояснювальних, попереджувальних, творчих диктантів, видне місце займають перекази, твори, описи, розповіді, складання планів і характеристик, письмо напам'ять тощо” [2: 95].

Згодом з'являється наукова робота, в якій на основі узагальненого досвіду викладання української мови було висвітлено основні методи і прийоми навчання орфографії. У дисертаційному дослідженні „Навчання орфографії в 5-6 класах восьмирічної школи (при вивченні частин мови)” М.В. Бардаш розглянула ті

ЗМІСТ

Розділ I. Актуальні проблеми синтаксису.....	3
Шульжук К.Ф. Проблема моделювання складного речення	3
Шкарбан Т.М. Часові параметри предикативних одиниць у складних конструкціях з однорідною супідрядністю	9
Давнюк С.В. Особливості використання засобів зв'язку у складних конструкціях з сурядністю і звичайною підрядністю	12
Щербачук Н.П. Функціонування суб'єктних синтаксем у семантично елементарному реченні	16
Шульжук Н.В. Фразеологізовані конструкції у структурі складного речення діалогічного мовлення.....	21
Ричагівська Ю.Є. Стилїстична багатозначність складних безсполучникових конструкцій у поетичному мовленні.....	25
Парфенюк Л.А. Словосполучення як будівельний матеріал для речення в сучасній малій прозі.....	28
Розділ II. Проблеми морфології та історії граматичних форм у слов'янських мовах.....	32
Мединська Н.М. Семантична диференціація прикметникової ознаки.....	32
Мандрик Н.В. Розвиток граматичної думки в Україні XIV–XVII ст	37
Кашуба Н.П. Варіативне керування дієслів родовим та знахідним відмінками в сучасній словацькій мові	41
Розділ III. Актуальні проблеми лексикології, лексикографії, діалектології, термінознавства.....	46
Вокальчук Г.М., Максимчук В.В. Семантичні особливості авторських лексичних новотворів поетів Рівненщини.....	46
Гаврилюк Н.В. Лексикографічне опрацювання індивідуально-авторських новотворів (на матеріалі інновацій неокласиків).....	50
Тимочко О.Б. Словник авторських новотворів у поезії Грицька Чубая.....	54
Адах Н.А. Прикметникові новотвори у словнику Василя Барки	57
Кірілкова Н.В. Діалектна фразеологія Рівненщини	61
Войцешук Л.А. Афористичні вислови в мові української класичної драматургії.....	63
Совтис Н.М. Польські письменники XVI–XIX ст. з етнічних українських територій і їх роль у збагаченні словникового складу польської мови за рахунок українізмів	66
Степанова О.І. Метафора у сфері сучасної терміносистеми.....	72
Жирик О.А. Модифікація семантичної структури стилїстично транспонованих термінологічних одиниць.....	75
Павлова О.І. Музична терміносистема як об'єкт зіставних досліджень.....	81
Розділ IV. Актуальні проблеми лінгвістики тексту, зіставного мовознавства	89
Деменчук О.В. Методологія лінгвістики чуттєвого сприйняття: гносеологічні передумови експерієнціальної номінації.....	89
Сербїна Т.Г. Модифікація логоепїстем у газетних текстах	92
Потапчук С.С. Реалізація якісних ознак моральної чистоти в паремійних одиницях англїйської та української мов	96
Чеберяк А.М. Жанрово-стильові особливості відкритого листа.....	101
Розділ V. Проблеми мовної освіти та культури мовлення.....	108
Лещенко Г.П. Основні складові комунікативної методики роботи з текстом.....	108
Свірчук Т.І. Поняття компетентності та компетенції у працях сучасних педагогів та лінгводидактів	115
Крижанська О.М. Шляхи виховання та формування україномовної особистості	122
Антончук О.М. Аналіз дисертаційних досліджень із методики навчання орфографії.....	127

Мельник Л.Л. Мовленнєва компетенція студентів-філологів I курсу в умовах реалізації кредитно-модульної системи навчання	131
Олексієвець Л.С. Особливості використання лексичних одиниць у діловому мовленні.....	135
Кузьмич О.О. До проблеми вивчення складносурядних речень.....	139
Мушировська Н.В. Теоретичні засади формування вмінь сприймати усне і писемне мовлення.....	142
Бобрикова Ю.В. Формування поетичної культури як джерело засвоєння високих форм мовлення старшокласників	147
Вокальчук Є.Л. Актуальні проблеми культури мови в українському спортивному теледискурсі	152
Гетманчук Н.О. Комплексне вивчення прийменника як засіб формування мовно-мовленнєвої особистості студента	156
Шевчук Т.Б. Вивчення формально-семантичних відношень між твірною і похідною основами у ВНЗ	165

Наукове видання
Актуальні проблеми сучасної філології.
Мовознавчі студії
Збірник наукових праць
Випуск XVI

Упорядкування та наукове редагування
Степанова О.І.

Технічний редактор
Литвак А.М.

ББК 81 Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Збірник наукових праць Рівненського
А 43 державного гуманітарного університету.
4 Вип. 16. – Рівне: РДГУ, 2008. – 174 с.
УДК
811.161.2

Здано до набору 14.10.2008. Підписано до друку 29.05.2008.
Формат 70x100¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Гарнітура Times New Roman Cyr.
Умовн. друк. арк. 13,4.
Тираж 300 прим. Зам. 57/1.

Видавничі роботи: редакційно-видавничий відділ РДГУ
33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Адреса редакції: м. Рівне, вул. Остафова, 31; кафедра української мови